

מראי מקומות- סנהדרין מ"ז

הבשר ולא יותר. וע"ז תי' הגמ' דטעם ההלמ"מ הוא משום דאין קוברין רשע אצל צדיק, ולכן כשנתעכל הבשר, שנגמרה אז כפרתו, שפיר קוברין אותו בקברות אבותיו.

(ה) **מנין שאין קוברין רשע אצל צדיק, וכו'- ע' בשאגת ארי' (שו"ת חדשות סי' י"ז) דהק' על ראיית הגמ', דהא קיי"ל דהמת יש לו תפיסת ג' טפחים, וא"כ בין מת למת צריך ו' טפחים. וא"כ, מנ"ל דמה שחי ועמד על רגליו הי' משום דאין קוברין רשע אצל צדיק, דלמא הטעם הוא משום דלא הניח לו מקום בין מת למת. ועוד, הא משמע דבכה"ג בשוין יהי' מותר, ולמה מותר, הרי לא הניחו מקום בין מת למת. וע"ש שכ' להוכיח מכאן דדין זה דצריך ו' טפחים בין קבר לקבר הוא רק בקוברים שם לעולם, אבל אם קוברים ע"מ לפנותם כשעיכלו עצמותם, אי"צ הרחקה זו, וע"ש מה שביאר הסוגיא עפ"ז.**

(ו) **אכל חלב והפריש קרבן והמיר דתו וחזר בו הואיל ונדחה ידחה- פרש"י דמה שנדחה היינו משום דאין מקבלין קרבן מן המומרין, דילפי' מע"ה פרט למומר. אולם ע' בתוס' דכ' דהמקור הוא מזבח רשעים תועבה. וע' בחי' הר"ן דכ' דשלא בדקדוק כ' רש"י כן, שהרי פסוק דמע"ה פרט למומר נאמר רק לענין הפרשת קרבנותיו, אבל מאחר שהפריש הקרבן כשלא הי' מומר, מה שאין מקריבין קרבנו הוא רק משום זבח רשעים תועבה. וע"ע ברש"ש דהעיר דבהמשך כ' רש"י מזבח רשעים תועבה. וכ' דס"ל לרש"י דקרא דמע"ה ממעט קרבן חטאת, דזבח רשעים תועבה אינו ממעט אלא קרבנות דבבה.**

(ז) **אימא כישן דמי- כ' תוס' דאי"ז דומה לגמרי לישן, דישן חזי אפי' בשעה שהוא ישן, אלא כלומר כישן דמי דאפי' אם לא הי' ראוי, אין ראוי להיות דחוי משום דממילא מיתער, והא נמי ממילא מישתפי. אולם ע' ביד רמ"ה שכ' "אבל נשתטה דממילא מידחי אימא כישן דמי, שאין ראוי להקריב לו קרבן עד שיעור,**

(א) **שגיר עצמות אביו על מטה של חבלים- כ' רש"י דלא חש לכבוד אביו, דהא כתיב ונשיא בעמך, דהיינו רק בעושה מעשה עמך, אבל אם אביו רשע אין מצווה לכבדו. אבל שי' הרמב"ם (ממרים ו', י"א) הוא דאפי' רשע חייב לכבדו, ולכא' צ"ע מסוגיין. וע' בתפארת ישראל (פסחים ד', ט', בועז) דכ' דאף דהרמב"ם ס"ל דחייב לכבד אביו רשע, אבל חיוב זה רק מדרבנן, ולאחר מיתה לא גזור.**

(ב) **כי היכי דתיהוי לי' כפרה לאבוה- הק' בהגהות הב"ח, הרי בסמוך אמרי' דדוקא אם הספד משום כבוד המת הוא אמרי' דאם יש למת איזה בזיון דהו"ל כפרה, אבל על הצד דיקרא דחיי הוא, אין לו כפרה למת בכלל במה שמבזין אותו לאחר מיתה, והניח בקו'. וכבר העיר זה בתוס' הרא"ש (לעיל מו: ד"ה הספידא), וכ' דמלך שאני, ואפי' אם יקרא דחיי הוא, לגבי מלך איכא בזיונא טפי כשלא נספד כהלכה, וא"כ אפי' אם יקרא דחיי הוא, שפיר הוי כפרה לאחז מה שגירר חזקיהו עצמותיו.**

(ג) **[ואי אמרת יקרא דחיי, מאי נפקא לי' מינה- לכא' משמע מכאן דאין שאלת הגמ' בהספד אם יקרא דחי או מת הוא בגדר תקנת חז"ל, האם תקנו לכבוד המת או לכבוד החיים, דא"כ מהו ראיית הגמ', הרי עכ"פ אכפ"ל לרבי, ואפי' אם זה לא הי' סיבת התקנה. ואין פושטין השאלה מהא דסימן יפה לו מה שיש לו בזיונות דממילא ע"כ הוא משום יקרא דשכבי, הרי סכ"ס יש לו בזיונות. אלא לכא' משמע דהשאלה הוא אם אמרי' אם אכפ"ל להמת מה שעושים לו לאחר מיתתו, וממילא שייך לדמות דין הספד למעשים אחרים שעשו לאחר מיתתו. ומה שאמר התוס' הרא"ש שהבאנו דיקרא דמלך שאני, י"ל דאפי' אם אצל הדיוט לא אמרי' דאכפ"ל מה שעושים לו, אולי המלך אכפ"ל טפי, ויש לעי' בכל זה.]**

(ד) **וכ"כ למה, לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק- הק' הערוך לנו, מהו קו' הגמ' הא כ"כ למה, הא גמרא גמירי לה דב' בתי קברות לב"ד. ותי' דודאי האי מקשן סבר דלאו משום הלמ"מ הוא דעבדינן הכי, דא"כ למה קוברין אותו בקברות אבותיו אחר שנתעכל הבשר. וזהו ביאור בקו' הגמ' "וכ"כ למה", ולא הק' מ"ט, לפי שקו' הגמ' הי' למה רק עד שנתעכל**

אין קוברין אותו בקברי אבותיו, והא בעשה תשובה ומת כ"ע מודו דמיתתו מכפרת לו, וא"כ למה אין קוברין אותו בקברי אבותיו. ותי' דאף דאמת הוא דתשובה עם מיתה מכפרת, אבל זהו תשובה גמורה דוקא, וזה קמי שמיא גליא, ואף דהש"ס מודיע לנו דתשובה מועלת, אבל אנחנו לא ידענו אם זה עשה תשובה גמורה. וא"כ, כיון שהוא רשע, אף שאמר' לו שיתודה ויעשה תשובה, אין אנחנו יודעים מה שבלבו. וא"כ הק' אביי, אפשר שאין מקריבין משום זבח רשעים תועבה, דמנין אנו יודעין שעשה תשובה באמת.

(א) **קברי' דרב הוו שקלי מיני' עפרא לאישתא בת יומא... אמרו לי' לשמואל, אמר להו יאות עבדין- הק' החזון איש (טהרות כ"ב, ל"א, ד"ה שם), אפי' אם הוי קרקע עולם ולכן אינו אסור בהנאה, מ"מ ליתסר משום גזול את המת, דע"כ בעפר שהוא לכבוד הקבר קיימינן, דאילו קרקע עולם ה' נאסר ה' שמואל אוסרן, וא"כ ע"כ עפר זה ה' הוקצה לכבודו, ולמה ה' יכול ליטלו. ותי' דכיון שנטלו לרפואה אחולי אחיל לגביהו, וזהו כבודו של מת.**

(ב) **מיתיבי החוצב קבר לאביו, וכו'- הק' בשיעורי ר' דוד (תקי"ז), לפי הה"א של הגמ' דהקבר אסור בהנאה, יש לעי' על מה חל האיסור. אם האיסור הוי על העפר הנמצא בתוך הבור, הרי יכול לחפור כל העפר ולהשליכו ויהא מותר, ומה שייך לומר שהיא אסור עולמית. ואי הכוונה דהמקום של החפירה אסור, הא אין בו ממש, והניח בצ"ע.**

(ג) **קבר הנמצא, מותר לפנותו, פניהו, מקומו טהור- ע' בחי' הגר"ח על הרמב"ם (טומאת מת ז', ד', ד"ה והנה התוס') שכ' לחקור בהא דהקבר מטמא כל זמן שהמת בתוכו, האם הוי גזה"כ דקבר מטמא טומאת מת בעצמו, והמת מועיל רק לענין שיש עליה שם קבר, או דלמא דטומאת קבר היינו שהמת עם הקבר ביחד עושה טומאת קבר, ומטמא אף שלא כנגד המת מדין טומאת קבר, ע"ש מה שהאריך בזה.**

דלרצונו כתיב, ואפ"ה כי מיתער מיהת לא מידחי'. ולכאור' כן משמע מלשון רש"י ג"כ, דכ' דבישן לא נדחה, ומשמע דבישן גופא ה' שייך דיחוי, ואי"ז סתם משל בעלמא כמש"כ תוס', אולם יש להק' ע"ז קו' התוס' ממשנה בגיטין, דמבואר דמקריבין קרבן בחזקת שהוא קיים, ומשמע שלא אכפ"ל אם ישן או לא. ותי' ר' יונה דיכולין להקריב קרבנו בשעה שאין דרך בני אדם לישן. וע"ע בערוך לנר בכל זה באריכות [ורבריו צ"ע].

(ח) **מת מתוך רשעו, כיון דכי אורחי' קמיית, לא הויא לי' כפרה- הק' הערוך לנר, איך שייך לומר כן, דא"כ תקשי מתני', למה קוברין אותו אחר שנתעכל הבשר בקברות אבותיו, אע"כ דעכ"פ אחר עכול יש לו כפרה, וא"כ למה ימותו קדשי עיר הנדחת, נמתין אחר עכול הבשר של בעליהם, דשוב יש להם כפרה, וממילא מותר להקריבין. וכיון שאין עושין כן, ע"כ מוכח דהואיל ונדחה ידחה. ותי' דס"ל לאביי דדוקא בשאר מומתי ב"ד אמרי' דנגמרה כפרתן לאחר עכול, אבל לא במומתין על עבירות חמורות, כגון מומרין וע"ז. ולכן בעיר הנדחת שהם עובדי ע"ז, סבר אביי דלא נגמרה כפרתן לאחר עכול, ומייתי ראי' מהא דר"ש דפירשו אבותיו מדרכי צבור, שהם מומרין.**

(ט) **הרוגי מלכות- פרש"י הני דעובדי כוכבים. ודייק מזה הלחם משנה (אבל א', ט') דדוקא בשל עכו"ם, דהריגתם הוא שלא כדין, אבל במלכות ישראל, דהורגין כדין, אין לו כפרה. אבל ע' ברמב"ם שם דכ' דאף במלכות ישראל אמרי' דמתאבלין, משום דנחשב שלא כדין, וכ' הלח"מ דהרמב"ם ראה כן באבל רבתי, והי' צריך לפרש דכוונת הגמ' הוא דאף הריגה ע"י מלכות ישראל נחשב שלא כדין, כיון שאי"ז דין תורה, אבל מפני בזיון שבזו למלך, לכך אמרי' דמיתתן כפרתן.**

(י) **הרוגי ב"ד, כיון דבדין קא מיקטלי, לא הוי להו כפרה- הק' המנחת חינוך (שס"ד, כ"ט), איך הביא אביי ראי' מהא דאין קוברין אותו עם אבותיו דע"כ הרוגי ב"ד אין להם כפרה, הרי מבואר במשנה לעיל (מג:): דאומרים להרוגי ב"ד התוודה, ומשמע דאפי' בכה"ג**